

Justitiedepartementet
Enheten för domstols- och åklagarfrågor

Remissyttrande över betänkandet Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende (SOU 2025:56)

(Ju2025/01097)

Hovrätten över Skåne och Blekinge har granskat förslagen. Hovrätten, som i stort tillstyrker utredningens förslag, lämnar följande yttrande.

En ny syn på regleringen av ordinarie domares rättsställning

Hovrätten tillstyrker utredningens förslag som syftar till att stärka domstolarnas och domarnas oberoende samt tydliggöra att frågor om ordinarie domares rättsställning har konstitutionell betydelse. Den föreslagna förskjutningen i synsätt – från arbetsrättsligt till konstitutionellt – välkomnas av hovrätten som en betydelsefull åtgärd för att stärka domstolarnas och domarnas oberoende.

Utredningen markerar domarämbetets särställning, särskilt genom att föreslå en ny lag som samlar de viktigaste bestämmelserna. Hovrätten tillstyrker förslaget och delar, som redan anförts i hovrättens yttrande över Grundlagskommitténs slutbetänkande Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende (SOU 2023:12) bedömningen att bestämmelser som avser domstolarnas och domarnas oberoende bör samlas i en gemensam lag i syfte att ytterligare betona frågornas betydelse.

En ny nämnd bör pröva frågor om ordinarie domare

Hovrätten instämmer i utredningens bedömning att prövningen av frågor om ansvarsutkrävande av ordinarie domare bör flyttas till ett särskilt organ i form av en självständig nämnd, Domaransvarsnämnden. Hovrätten delar vidare utredningens slutsats att graden av oberoende som kan uppnås med alternativa lösningar inte är lika stor som om frågorna ses som konstitutionella. I ett förändrat politiskt läge skulle olika åtgärder kunna komma att användas för att försöka påverka enskilda domare. Att ett oberoende organ utan koppling till den verkställande makten prövar frågor om ansvarsutkrävande av ordinarie domare minskar risken för att domare utsätts för otillbörlig påverkan från politiska organ. Förslaget stärker därmed domstolarnas oberoende och tydliggör domarämbetets särställning.

Den föreslagna sammansättningen av Domaransvarsnämnden ger en god balans mellan domarerfarenhet och externa perspektiv. Hovrätten delar utredningens bedömning att en ledamot i Domaransvarsnämnden ska vara jurist verksam utanför domstolsväsendet. Utredningens avsikt måste rimligen vara att denna jurist inte ska vara advokat. Det bör framgå uttryckligen av 5 kap. 2 § 5 i den nya lagen om domstolar och domare att den ledamot som ska vara jurist verksam utanför domstolsväsendet inte ska vara advokat.

Ändringar i den materiella regleringen av ordinarie domares rättsställning

Hovrätten ansluter sig till utredningens bedömning att de föreslagna ändringarna i den materiella regleringen av ordinarie domares rättsställning stärker tydligheten i regelverket. Hovrätten tillstyrker att grunderna för avsättning, entledigande och förflyttning tydliggörs samt att disciplinpåföljder avskaffas. Det markerar domarämbetets särställning och förstärker bilden av att domares oberoende inte kan rubbas av arbetsledningsskäl.

Utredningen föreslår att det inte ska införas någon preskriptionstid för de omständigheter som kan leda till att en ordinarie domare skiljs från sin anställning. Hovrätten delar uppfattningen att ett formellt preskriptionsinstitut inte är ändamålsenligt för domarämbetet, eftersom domaranställningen är en konstitutionell fråga och inte kan jämföras med vanliga arbetsrättsliga anställningar. Det vore orimligt om en domare som begått ett allvarligt brott skulle kunna behålla sin tjänst enbart därför att lång tid förflutit när brottet uppdagas. En ordning där även mindre allvarliga händelser som ligger långt tillbaka i tiden kan återopas riskerar emellertid att försvaga skyddet för domstolarnas och domarnas oberoende, vilket i sin tur kan motverka syftet med reformen vid ett förändrat politiskt läge. Det ger en risk för att äldre och mindre allvarliga händelser kan användas för att otillbörligt påverka enskilda domare. Hovrätten föreslår därför att den praxis som Justitieombudsmannen tillämpar – att inte ta upp äldre förhållanden än två år, om det inte finns särskilda skäl – bör lagfästas.

Domstolsstyrelsen som värdmyndighet

Utredningen föreslår att Domstolsstyrelsen ska vara värdmyndighet för Domarnämnden och Domaransvarsnämnden. Hovrätten avstyrker dessa förslag. En bärande tanke i betänkandet är att de olika myndigheter som hanterar frågor som rör domare ska vara tydligt åtskilda, för att minimera risken för otillbörlig påverkan och stärka förtroendet för domstolsväsendets oberoende. Mot den bakgrunden framstår det som motsägelsefullt att föreslå att Domstolsstyrelsen ska ta ett organisatoriskt ansvar för Domarnämnden och Domaransvarsnämnden. En sådan ordning anser hovrätten inte bidra till att stärka intrycket av oberoende.

Vad gäller Domarnämnden anser Hovrätten att denna även fortsättningsvis bör vara en självständig myndighet med eget kansli, egna lokaler och eget anslag i statsbudgeten. Detta är av avgörande betydelse för att upprätthålla tilltron till att domarutnämningssystemet är oberoende, objektivet och fritt från otillbörlig påverkan. Hovrätten vill också framhålla att behovet av och skälen för en sådan förändring som nu föreslås inte har motiverats på ett övertygande sätt i betänkandet. Den nuvarande ordningen, där Domarnämnden har avtal med Kammarrätten i Stockholm för administrativt stöd, fungerar till synes väl. Om Domarnämnden i framtiden önskar ingå ett motsvarande avtal med Domstolsstyrelsen bör det vara ett beslut som nämnden själv fattar, utifrån sina behov och med beaktande av sitt självständiga uppdrag.

Hovrätten instämmer visserligen i utredningens bedömning att Domaransvarsnämnden kan ha ett behov av att en annan myndighet tillhandahåller lokaler åt nämnden och även bistår nämnden med vissa administrativa uppgifter. Hovrätten anser dock att Domaransvarsnämnden, i likhet med Domarnämnden, utifrån sina behov och med

beaktande av sitt självständiga uppdrag själv ska organisera sig samt, om det behövs, på eget initiativ ingå avtal med en myndighet som kan bistå nämnden med dessa uppgifter.

För det fall förslaget om att Domstolsstyrelsen ska vara värmyndighet ändå genomförs vill hovrätten understryka vikten av att det i lagstiftningen tydligt slås fast att Domarnämnden och Domaransvarsnämnden är oberoende och självständiga i förhållande till Domstolsstyrelsen.

Konsekvenser av förslagen

Hovrätten tillstyrker förslagen i stort men vill framhålla att det finns en betydande skillnad mellan utredningens uppskattning av merkostnaden för inrättandet av Domaransvarsnämnden och 2020 års grundlagskommittés uppskattning av merkostnaden för det organ som enligt kommitténs förslag i slutbetänkandet Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende (SOU 2023:12) skulle utföra i princip samma uppgifter. Grundlagskommittén uppskattade kostnaden till 584 000 kr per år medan utredningen har angett en uppskattad merkostnad på cirka 200 000 kronor per år. Hovrätten förordar därför att det i den fortsatta beredningen ska göras en fördjupad kostnadsberäkning i detta avseende.

Detta yttrande har beslutats av hovrättspresidenten Ylva Norling Jönsson och hovrättslagmännen Anna Geninger, Bob Nilsson Hjorth och Margita Åhsberg efter föredragning av administrativ assessorn Linnea Hofgård.

Ylva Norling Jönsson

Linnea Hofgård